

מספר נוהל: 001-2021	שם הנוהל: תיקון חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות	 משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים חוסן חברתי לישראל
תאריך הוצאה ראשוני: 20.1.2021 תאריך כניסה לתוקף: 20.1.2021	גורם אחראי: הלשכה המשפטית	
תאריך עדכון אחרון: 20.1.2021	עמוד 1 מתוך 4	

חוזר מנכ"ל – תיקון חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות - שלילה אוטומטית בעבירות מוגדרות

1. כללי

- 1.1 ביום 15 לינואר 2021 נכנס לתוקפו תיקון מספר 19 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב - 1962 (להלן: "החוק" או "תיקון החוק", לפי העניין).
- 1.2 חוזר מנכ"ל זה יציג את תיקוני החוק, את הרציונל המקצועי בבסיס שינוי החוק, את השינויים המרכזיים ואת הדגשים ביישום החוק. זאת, בהתייחס לעבודתם של העובדים הסוציאליים במחלקות לשירותים חברתיים, במסגרות המטפלות בקהילה ובמסגרות החוץ ביתיות המטפלות בהורים ו/או קטינים.

2. תיקוני החוק

2.1 שלילת אפוטרופסות זמנית ואוטומטית -

בהתאם לתיקון, ישללו, באופן זמני, סמכויות אפוטרופסות של הורה כלפי כל ילדיו הקטינים מאותו תא משפחתי בו התרחשה הפגיעה, מכח החוק (ללא צורך לפנות לבית המשפט על מנת לשלול אפוטרופסות), במצבים הבאים כשהוגש כתב אישום כנגד ההורה:

- 2.1.1 על רצח או על ניסיון לרצוח את ההורה האחר;
- 2.1.2 על רצח או על ניסיון לרצח של אחד מילדיו;
- 2.1.3 על אונס או על מעשה סדום באחד מילדיו;
- 2.1.4 על אחת מהעבירות הנ"ל ובית המשפט מצא כי קיימות ראיות לכאורה שהורה ביצע את העבירה אולם בשל מחלת נפש ממנה הוא סובל הוא אינו מסוגל לעמוד לדין.

2.2 השלילה האוטומטית -

תחול גם ביחס לאנשים שנגדם הוגש כתב אישום לפני כניסתו של החוק לתוקף ובעניינם מתנהל עדיין ההליך המשפטי. במקרים אלה השלילה תיכנס לתוקפה ביום 30.1.2021.

2.3 שלילת אפוטרופסות קבועה ואוטומטית -

תתקיים במקרים בהם:

- 2.3.1 תהיה הרשעה של ההורה ויתקבל פסק דין חלוט באחת מהעבירות כאמור בסעיף 2.1 לעיל, תהפוך שלילת האפוטרופסות הזמנית לקבועה וזאת ללא שתידרש כל מעורבות בית משפט.
- 2.3.2 הורה אשר נאשם באחת העבירות הנ"ל ובית המשפט מצא כי עשה את מעשה העבירה ואולם בעת ביצועה היה חולה במחלת נפש ולכן הוא אינו בר עונשין.

מספר נוהל: 001-2021	שם הנוהל: תיקון חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות	 משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים חוסן חברתי לישראל
תאריך הוצאה ראשוני: 20.1.2021 תאריך כניסה לתוקף: 20.1.2021	גורם אחראי: הלשכה המשפטית	
תאריך עדכון אחרון: 20.1.2021	עמוד 2 מתוך 4	

3. רציונאל מקצועי

עד התיקון בחוק, נדרשה חתימתו של ההורה נגדו הוגש כתב אישום או הורשע, כאפוטרופוס לעניינים הקשורים בחיי ילדיו הקטינים, וכן היה צורך בקיום הליך משפטי על מנת לשלול או להגביל את האפוטרופסות של ההורה הפוגע בכדי לקדם את ענייני הילד אף בניגוד לעמדתו. מצב זה שונה הודות לתיקון החקיקה לאור ההכרה החברתית שהעבירות הנזכרות, הינן פגיעה אנושה בקטין ומעידות על חוסר יכולת של ההורה הרוצח או הפוגע לראות את טובתו של הקטין הנפגע ואת טובתם של יתר הקטינים (אחאים של הנפגע), וכן על חוסר שיקול דעת והבנה של צורכי ילדיו, עקרונות שעומדים בבסיס היכולת לקבל החלטות בחייו של קטין. בנוסף, רצח ההורה האחר מותיר את האפוטרופסות הבלעדית על קטין בידי ההורה הרוצח ומשאיר בידי אדם היכולת לקבל מידע על הקטין והמשך שליטה מוחלטת על כל החלטות הנוגעות לחיי ילדו. שכן, מתוקף היותו אפוטרופוס בכוחו היה לאשר או למנוע בעניינים שטיבם של הורים לקבוע עבור ילדיהם.

4. יישום תיקון החוק

4.1 שלילה אוטומטית -

בנסיבות בהן נעברה אחת מן העבירות הקבועות בחוק המתוקן המפורטות בסעיף 2.1 לעיל, תהיה שלילה אוטומטית של האפוטרופסות של ההורה המואשם או המורשע ללא צורך בנקיטת הליך כלשהוא בבית המשפט.

לבקשת ההורה האחר או אפוטרופוס אחר שמונה לילד, הפרקליטות המטפלת בתיק המשפטי בהליך הפלילי, תנפיק אישורים לפיהם מתקיימות הנסיבות הקבועות בחוק ולפיכך נשללה אפוטרופסות ההורה הפוגע. הצגת אישור כאמור, כמוה כהחלטת בית משפט על שלילת אפוטרופסות מההורה הפוגע ומשמעותה כי אין לפנות לקבל הסכמות של ההורה הפוגע לפעולות הדורשות את הסכמת הורה וכי אין למסור לו כל מידע אודות הילד.

4.2 החזרת האפוטרופסות -

4.2.1 הורה אשר נגדו הוגש כתב אישום או שהורשע, ונשללה אפוטרופסותו, מכח החוק, שלילה זמנית או קבועה והוא רוצה בהחזרתה, יידרש לפנות לבית המשפט לצורך כך ויוטל עליו להוכיח לבית המשפט כי קיימות נסיבות חריגות ויוצאות דופן המצדיקות זאת וכי השבת האפוטרופסות על ילדו היא לטובת הילד.

4.2.2 החוק מגדיר לבית המשפט אמות מידה, לפיהן עליו לשקול בבואו להחליט על החזרת האפוטרופסות, חלקה או מקצתה.

4.2.3 בסופו של ההליך הפלילי, במקרים בהם ההורה יזוכה או יורשע בעבירה אחרת, האפוטרופסות שלו על ילדיו תושב אוטומטית. עם זאת, עדיין תיוותר בסמכותו של בית המשפט לשלול או להגביל אותה בהתאם להוראות החוק הקודמות אם מצא כי נתקיימו התנאים לכך (סעיף 27 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות).

4.2.4 בית המשפט חייב לבקש תסקיר עובד סוציאלי לסדרי דין לפני קבלת ההחלטה בבקשת הורה פוגע להחזרת אפוטרופסות.

מספר נוהל: 001-2021	שם הנוהל: תיקון חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות	 משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים חוסן חברתי לישראל
תאריך הוצאה ראשוני: 20.1.2021 תאריך כניסה לתוקף: 20.1.2021	גורם אחראי: הלשכה המשפטית	
תאריך עדכון אחרון: 20.1.2021	עמוד 2 מתוך 4	

סוג הנוהל: חוזר מנכ"ל

4.2.5 בהליך בו ההורה הפוגע יבקש מבית המשפט להחזיר את אפוטרופסותו, להורה האחר או לאפוטרופוס שמונה לילד, קיימת זכאות לייצוג על ידי הסיוע המשפטי אף ללא מבחני זכאות או למידת הסיכוי המשפטי.

4.2.6 מינוי אפוטרופוס לדין לקטין - בהליך בו הורה מבקש להשיב לו את האפוטרופסות והבקשה הינה בעניינו של קטין מעל גיל 14, בית המשפט מחויב למנות אפוטרופוס לדין לקטין אלא אם מצא שאין בכך כדי לקדם את טובתו של הקטין או את הבעת רצונו בפני בית המשפט.

5. קיום מפגשים בין ההורה הרוצח או הפוגע לבין ילדיו

5.1 החוק אינו אוסר קיומם של מפגשים בין ההורה שהוגש נגדו כתב אישום או הורשע, כאמור לעיל לילדיו. אולם הוא מפקיע כל אפשרות של הפוגע לטעון לזכותו למפגשים אלו. ההחלטה על מפגשים אלו נתונה בידי האפוטרופוס (ההורה האחר או האפוטרופוס שמונה).

5.2 ככל שגורמי המקצוע יסברו, במקרה מסוים, בניגוד לעמדת האפוטרופוס, שיש לקדם או למנוע מפגש יהיה צורך לקבל החלטת בית משפט בעניין זה. שכן הפרמטר היחיד לקיומם של מפגשים נוגע לטובת הקטינים ורצונותיהם.

6. שלילת אפוטרופסות במקרים בהם החוק לא חל

6.1 הורה שהורשע בעבירות המפורטות בסעיף 2.1 לעיל קודם לכניסת החוק לתוקף - ההורה האחר או האפוטרופוס של הקטינים או בא כוח היועץ המשפטי או הקטין עצמו, יוכלו לבקש את שלילת האפוטרופסות על בסיס ההרשעה באמצעות שימוש בסעיף 27 לחוק (הכשרות המשפטית ואפוטרופסות) ובית המשפט יידרש לדון בה בהתאם לאמות המידה החדשות שנקבעו בתיקון. יובהר כי הנטייה תהיה לשלול אפוטרופסות אלא אם יוכחו נסיבות מיוחדות יוצאות דופן שלא לשלול או יוכח כי זו טובת הילד.

6.2 במצב שבו ההורה או האפוטרופוס שמונה לקטין פנה לעובד סוציאלי בנוגע לרצונו לקדם שלילת אפוטרופסות מהורהו של הקטין אשר הורשע בעבירות כנ"ל לפני כניסתו של החוק לתוקף, או פנה הקטין בעניין כאמור, יקשר אותו העובד הסוציאלי עם עובד סוציאלי לסדרי דין במחלקה לשירותים חברתיים באזור מגוריו לצורך המשך טיפול בבקשתו.

6.3 במקרים בהם ההרשעה נעשתה טרם כניסת החוק לתוקף, הסיוע המשפטי (באמצעות משרד המשפטים) לא יאפשר לקטין, להורה האחר או לאפוטרופוס שמונה לקטין, ייצוג ללא עלות אלא אם יעמדו במבחני ההכנסה המקובלים.

6.4 אין בשלילת האפוטרופסות כדי לגרוע מחובת מזונות של הורים לילדיהם או מחובות אחרות החלות על הורה לפי כל דין.

מספר נוהל: 001-2021	שם הנוהל: תיקון חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות	 משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים חוסן חברתי לישראל
תאריך הוצאה ראשוני: 20.1.2021 תאריך כניסה לתוקף: 20.1.2021	גורם אחראי: הלשכה המשפטית	
תאריך עדכון אחרון: 20.1.2021	עמוד 2 מתוך 4	

7. הרחבת הנורמה שקבועה בחוק זכויות החולה

- 7.1 סעיף 16א לחוק זכויות החולה קובע כי הורה שהוגש נגדו כתב אישום בעבירת מין או אלימות (לפי רשימה המפורטת שם) כלפי ילדו, או הורשע בעבירה כאמור, לא תידרש הסכמתו לטיפול רפואי (ובכלל זה פסיכולוגי או פסיכיאטרי) באותו הילד ולא יימסר לו מידע על טיפול כאמור.
- 7.2 תיקון החוק החדש מחיל את הנורמה הזו גם על טיפולים רגשיים או סוציאליים שניתנים על ידי עובד סוציאלי או על ידי מטפל במרכז הטיפול האזוריים לטיפול בילדים ובני נוער נפגעי תקיפה מינית של המשרד.
- 7.3 גם מקרה זה לצורך הוכחת קיום תחולתה של ההוראה, על ההורה או האפוטרופוס שמונה לילד לפנות לפרקליטות המטפלת בתיק המתנהל או שהתנהל כנגד ההורה הפוגע ולבקש אישור. משמעות הצגת אישור כאמור במרכז הטיפול או לעובד סוציאלי מטפל הינה כי אין לפנות לקבל הסכמתו של ההורה הפוגע לפעולות הדורשות את הסכמת הורה וכי אין למסור לו כל מידע אודות הטיפול בילד.

ד"ר אביגדור קפלן
מנהל כללי